

VÁCLAV ZEMAN

Společná dobrodružství

Jak uspořádat společnou akci vašeho oddílu
s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí

Posláním Odboru Skauting pro všechny je podporovat vedoucí oddílů i oddíly samotné v udržení a zkvalitnění podmínek pro děti se specifickými potřebami v Junáku.

spv.skauting.cz

- aktuality
- informace
- poradna
- regiony
- materiály
- kontakty

programy pro vzdělavatele na klíč

- objednejte si program na svoji akci

akce a kurzy pro vedoucí

- Seminář ADHD – vím, co s tím?!
- Z nevýhody výhoda
- síťování vedoucích – Provaz
- ...

bulletin SpV

- elektronický občasník s aktualitami Skautingu pro všechny
- objednejte si ho hned na » spv@skaut.cz «

příručky

- Nejsem žádná socka!
- Příručka ADHD – vím, co s tím?!
- Z nevýhody výhoda
- ...

poradna

- nevíte si rady?
- pište či volejte!
- sociometrie
- supervize
- ... ?!
- » poradna@skaut.cz «

Úvod

V České republice dnes žije více než 100 000 lidí v podmínkách takzvaného sociálního vyloučení. Jde o lidi, kteří se často už narodili nebo většinu svého života prožili v prostředí dlouhodobé chudoby, mají nedostatečné vzdělání, jsou často dlouhodobě nezaměstnaní, bydlí na „špatné adrese“ na okrajích měst nebo v ubytovnách. Téměř 40 000 z nich (tedy více než třetinu) přitom tvoří děti a dospívající. V místech, kde žijí, není dost možností k tomu, jak smysluplně trávit svůj volný čas. Často jim tak zbývají hry na ulici, bezcílné toulání, posedávání na veřejných místech za odsuzujícího pohledu kolemjdoucích. Lidé žijící v tomto prostředí se často dostávají do trvalé apatie a frustrace, nemají cíle a přání, protože se nedaří je uspokojovat. U dětí se to může projevovat i tím, že například nemají chuť usilovat o lepší známky, být v něčem dobré apod. Od narození vyrůstají v chudobě s omezenými vyhlídkami na získání kvalitního vzdělání i na následné uplatnění na pracovním trhu.

Pokud byste chtěli s vaším oddílem **ukázat těmto dětem, že je možné hrát si i jiným způsobem**, zjistit, že i s obyčejným balonem se dá zažít spousta skvělých chvil, nebo **umožnit jim alespoň na krátkou dobu dostat se z míst,**

kde tráví většinu života, můžete uspořádat společnou akci vašeho oddílu s těmito dětmi.

Není to však jednoduchá záležitost, kterou byste mohli podniknout ze dne na den. Pokud chcete, aby taková snaha byla úspěšná a nepřinesla víc škody než užítku, měli byste se na ni dostatečně připravit.

Průvodcem k tomu, jak podobnou akci připravit, vám může být tato příručka. Připravili jsme ji s odborem Skauting pro všechny, který v rámci Junáka podporuje vedoucí při práci s dětmi se specifickými potřebami. Vychází ze zkušeností vedoucích oddílů a pořadatelů skautských kurzů, kteří je představili na workshopu s názvem „Jak uspořádat společnou akci vašeho oddílu s dětmi ze sociálně vyloučeného prostředí“ v polovině listopadu 2014 v Praze. Účastnili se jej i vedoucí oddílů a zástupci dalších volnočasových organizací. I z jejich návrhů, které během workshopu zazněly, jsme při přípravě této příručky vycházeli.

Pokud se rozhodnete podobnou akci uspořádat, jsme v odboru Skauting pro všechny připraveni podpořit vás i během jejích příprav a konzultovat s vámi vše, co byste během příprav potřebovali (kontakt na nás najdete na webové stránce »spv.skauting.cz«).

Pokud takovou akci uděláte, dejte nám vědět, jaké to bylo. Vaše zkušenosti budou důležité pro nás v odboru Skauting pro všechny i pro další oddíly, které se rozhodnou podobnou akci uspořádat.

Děkujeme všem, kteří se na vzniku této příručky podíleli, a dopředu i vám všem, kteří se rozhodnete na jejím základě uspořádat nějakou akci pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Přejeme vám, ať se vám taková případná akce vydaří a jste s ní spokojení vy sami i všichni její účastníci!

Za tým odboru Skauting pro všechny

Václav Zeman – Šík

OBSAH

ÚVOD	3
1. CO JE SOCIÁLNÍ ZNEVÝHODNĚNÍ / VYLOUČENÍ	6
1.1 Sociální vyloučení.....	6
1.2 Sociální vyloučení v ČR.....	7
2. JAK PŘIPRAVIT SPOLEČNOU AKCI KROK ZA KROKEM	10
2.1 Otázky na začátku	10
2.2 Připravujeme akci	13
2.3 Spolupráce s místní organizací	16
2.4 Jak se připravit na práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí?	17
2.5 Jaký program může mít společná akce oddílu s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí?.....	22
2.6 Jak zajistit vybavení pro akci nebo pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí?.....	26
3. RIZIKA	28
4. ZÁVĚR.....	31

1. Co je sociální znevýhodnění / vyloučení

1.1 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ¹

Sociální vyloučení je extrémní formou sociálního znevýhodnění. Pojem sociální vyloučení se poprvé objevil v 70. letech 20. století ve Francii, kdy bylo potřebné terminologicky označit a popisovat dlouhodobé postavení některých občanů na okraji moderní společnosti, kteří byli odříznuti od pracovních příležitostí a od záchranné sociální sítě. Ačkoli byla jednotícím prvkem těchto lidí materiální chudoba, toto označení nebylo dostatečné.

Termínem sociální vyloučení (exkluze) označujeme proces, kdy jsou jednotlivci či celé skupiny vytěšňovány na okraj společnosti a je jim omezován nebo zcela zamezen přístup ke zdrojům, které jsou dostupné ostatním členům společnosti. Mezi tyto zdroje řadíme především zaměstnání, bydlení, sociální ochranu, zdravotní péči a vzdělání.

1) „Nejsem žádná socka...!“ (Skauting pro všechny, 2013)

Příčiny sociálního vyloučení

Vnější příčiny – jsou to vlivy, které nemohou sociálně vyloučení lidé ovlivnit vlastním jednáním (nebo jen obtížně), jsou dány širšími společenskými podmínkami nebo vyplývají z jednání lidí žijících mimo sociální vyloučení. Do této oblasti můžeme zahrnout např. trh práce, ekonomickou situaci společnosti, sociální a bytovou politiku státu a místní samosprávy, stigmatizaci apod.

Vnitřní příčiny – jsou jevy, které jsou důsledkem jednání konkrétních osob, jichž se sociální vyloučení týká. Oni sami mohou vlastním chováním situaci sociálního vyloučení způsobovat či ji posilovat. Toto individuální chování je často důsledkem vnějších příčin. Do této kategorie můžeme zařadit neschopnost dlouhodobě hospodařit s penězi, apatii a nízkou motivaci k řešení vlastní situace, ztrátu pracovních návyků u dlouhodobě nezaměstnaných apod.

Laicky řečeno – proces sociálního vyloučení je začarovaný kruh akcí a reakcí, jejichž výsledkem je stále silnější propad člověka na sociální dno.

Projevem sociálního vyloučení je tedy například **dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na sociálních dávkách, život v prostorově vyloučených částech obcí, nízká kvalifikace, špatný zdravotní stav, rozpad rodin či ztráta sebeúcty**. Jako adaptace na podmínky sociálního vyloučení se často vytváří specifické hodnoty a normy, mezi něž patří například důraz na přítomnost, neschopnost plánovat do budoucna, pocity beznaděje a bezmocnosti či přesvědčení, že člověk nemůže ovlivnit vlastní sociální situaci.

1.2 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ V ČR

Podle posledního výzkumu ministerstva práce a sociálních věcí z roku 2006 žilo **v takzvaných sociálně vyloučených lokalitách v ČR** přibližně 80 tisíc obyvatel, aktuální odborné odhady uvádí, že v těchto podmínkách žije v ČR již **více než 100 tisíc obyvatel**. V sociálním vyloučení se v poslední době ocitá stále více lidí, kteří žijí i mimo uvedené sociálně vyloučené lokality; především z důvodu zadluženosti a ztráty zaměstnání se do této pasti dostává stále více lidí i z majoritní populace.

Tři čtvrtiny ze zmíněných lidí tvoří ti, které lze považovat za Romy. Čili v podmínkách chudoby a sociálního vyloučení žije více než 75 tisíc z přibližně 200 tisíc Romů v ČR.

Problematika sociálního vyloučení je tedy v ČR významně etnizovaná. Etnická příslušnost je často příčinou negativního postoje většinové společnosti a částečné diskriminace, nejčastěji na trhu práce, ve vzdělávání a často i v bydlení. Podstatná část obyvatel Česka se nesprávně domnívá, že v případě sociálního vyloučení se jedná primárně o problém etnický, nikoliv sociální. Zjednodušeně řečeno, že důvodem chudoby a sociálního vyloučení části romské populace není její sociální situace, ale etnický původ.

Sociální vyloučení se přitom netýká jen Romů. Obecně řečeno jsou sociálně vyloučení ti občané, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální pomoci), jsou vyloučeni ze společenských sítí a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu. U těchto lidí se hromadí jejich sociální problémy (ztráta zaměstnání, platební neschopnost, problémy s bydlením, problémy dětí ve škole, nemoc atd.). Obvykle nestojí před jedním problémem, ale před jejich komplexem, přičemž mnohý z nich by i jednotlivě ohrožoval normální fungování člověka ve společnosti.

Čím déle člověk setrvává v situaci sociálního vyloučení, tím více ztrácí schopnost adekvátně řešit problémy, které přicházejí, a volí různé alternativní způsoby řešení. Představte si to například na následující situaci: někdo potřebuje zaplatit nájem a nemá dostatek peněz – za normálních podmínek by pracoval, šetřil, případně si půjčil od příbuzných. Lidé žijící v podmínkách sociálního vyloučení nájem často nezaplatí a čekají, až přijde následek (výpověď z nájmu bytu), nebo se rozhodnou vzít si půjčku s velmi nevýhodnými podmínkami, která je v podstatě trvale zadluží.

Situace Romů v ČR

Zprávu o stavu romské menšiny za rok 2012 (každoročně je předkládána vládě) potvrzuje, že **Romové mají v ČR stále špatné postavení v oblastech vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení i bezpečnosti**. V České republice také stoupá počet sociálně vyloučených lokalit zejména kvůli rostoucímu počtu ubytoven, které se zaměřují na ubytovávání chudých lidí.

Významný podíl romských žáků se v ČR i nadále vzdělává v bývalých zvláštních školách, dnes často označovaných jako základní školy praktické (dle výzkumu Veřejného ochránce práv z roku 2013 **dochází v České republice 32 procent romských žáků na praktické školy určené pro děti s lehkým mozkovým postižením**). Problematické je i předškolní vzdělávání. Pouze 28 procent romských

děti totiž navštěvuje mateřské školy. Důvodem k zařazování dětí do praktických škol je jejich nedostatečná předškolní příprava, diagnózy psychologů z pedagogicko-psychologických poradén, kteří mohou zaménit sociální znevýhodnění za lehké mentální postižení, ale i zájem rodičů, kteří tak chtějí předcházet problémům svých dětí se školou. Mateřské školy mohou být pro řadu chudých rodin příliš nákladné.

Řada Romů čelí dlouhodobé, opakující se a v řadě domácností koncentrované nezaměstnanosti. Dle údajů krajských koordinátorů pro romské záležitosti se **míra nezaměstnanosti v sociálně vyloučených lokalitách** chudších regionů pohybovala **v rozmezí 70 až 100 procent**. Alarmující je, že u mladých mezi 15 a 26 lety je nezaměstnanost 61procentní. Navíc 77 procent z nich nemělo nikdy žádnou pracovní zkušenost.

V oblasti bydlení dlouhodobě narůstá počet chudých romských rodin, které neseženou jiné bydlení než na ubytovnách nebo ve velmi nekvalitních bytech. Pro rodiny s dětmi je takové bydlení velmi nevhodné. Bydlení v kvalitnějším bytě v osobním či družstevním vlastnictví, kde by děti měly třeba vlastní pokoj a netísnily se s několika sourozenci (někdy i rodiči) v jednom pokoji, je pro řadu chudých rodin finančně příliš nákladné, nebo majitelé domů či družstva nájemníků nechtějí byty romským rodinám prodávat či pronajímat.

Romové žijící v sociálně vyloučených lokalitách více trpí chronickými onemocněními a často zanedbávají preventivní prohlídky u lékaře. Vliv na tuto situaci má nekvalitní stravování, a především nekvalitní podmínky k bydlení (nedostatečné vytápění, vlhkost, plísně v domě apod.).

V České republice stále přetrvává a sílí **trend negativních nálad proti romské menšině**, na kterou velká část veřejnosti nahlíží optikou zneuživatelů sociálních dávek, nezaměstnaných, pachatelů trestné činnosti. Romská problematika je také často tématem propagandy pravicových extremistů, zejména Dělnické strany sociální spravedlnosti (v souvislosti s předvolebními kampaněmi do krajských voleb a zastupitelstev). Představte si situaci dětí, které vidí svou učitelku uprostřed davu skandujícího pod okny ubytovny, kde bydlí, jak se s ní posléze mají potkávat ve škole a bez obav do školy docházet.

2. Jak připravit společnou akci krok za krokem

Rozhodli jste se uspořádat společnou akci vašeho oddílu s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí. Stojíte teď na samém začátku příprav. Pokusíme se vás v následujícím textu provést krok za krokem přípravami takové akce – na co všechno je dobré před jejím uspořádáním myslet, jaké otázky je dobré si postupně pokládat, kde hledat informace a podporu, s kým se pro pořádání takové akce spojit a mnoho dalších.

Začneme prvními základními otázkami, které si můžete před pořádáním akce položit, jejich zodpovězení výrazně ovlivní to, jakou akci a na jakém místě budete ve finále pořádat.

2.1 OTÁZKY NA ZAČÁTKU

Základní otázka, i když zároveň také jedna z nejsložitějších, kterou byste si měli položit možná ještě před samotnou přípravou nebo hned na jejím začátku,

zní: S jakými cíli (proč) chcete tuto akci vlastně pořádat? Každý z nás může mít vlastní představy, odhodlání i chutě, proč se s oddílem pro takovou akci rozhodl. Přesto by bylo dobré je hned na začátku položit na stůl i s ostatními členy oddílu (kteří budou v tomto případě pravděpodobně i členy přípravného týmu). Proberte tedy předpokládané cíle nejprve mezi členy vedení oddílu, kteří se na přípravách i realizaci akce budou podílet. Pokud se do příprav akce rozhodnete zapojit i děti z oddílu – budou vést některé programy, stát na stanovištích apod., tj. nebudou jen účastníky akce stejně jako děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, debatujte o cílech akce i s nimi.

Položte si v přípravném týmu následující otázky. Mohou na ně být například následující odpovědi. Ujasněte si v rámci týmu, které cíle pro vás budou jak důležité.

JAKÉ JSOU CÍLE AKCE?

Co může akce přinést dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí:

- umožnit jim smysluplně strávit čas
- dostat se na část dne mimo místo, kde tráví většinu svého života
- poznat více město, ve kterém žijí
- seznámení se svými vrstevníky

Co může akce přinést členům našeho oddílu:

- seznámení se svými vrstevníky
- možnost lepšího seznámení se s životem těchto dětí, s jejich příběhy, ... prolomení určitého tabu a neznáma, které se s těmito lidmi často spojuje
- uspořádají akci s vědomím, že je „pro někoho“, s uvědoměním, že se oddíl může zajímat i o lidi (a děti), kteří žijí v okolí a mohou se nacházet v nelehké situaci

Pozor, při stanovování cílů nebuďte příliš velkorysí – nečekejte, že za jedno odpoledne, jeden víkend nebo jinou podobně krátkou dobu naučíte děti (i ty oddílové) nějakému novému chování, změníte jejich dlouhodobé obavy nebo predsudky. To se většinou může stát jen opakovanou a dlouhodobou činností. Přesto je každý takový (byť i drobný) krok důležitý a může být dobrým vykročením k výraznější změně.

Proč společnou akci nedělat?

Je velmi relevantní položit si hned v úvodu i tuto otázku. Společně s hledáním cílů si odpovězte i na otázku: „Proč mě to vůbec napadlo? Proč takovou akci chci dělat?“ Pokud vás nenapadá dostatek odpovědí nebo jsou odpovědi jen obecné typu „pro dobrý pocit“, tak akci raději vůbec nedělejte. Předejdete tak možným nepříjemnostem pro vás samotné, váš oddíl i pro děti, které by se akce měly zúčastnit. Ptejte se i po připravenosti vašeho oddílu na pořádání takové akce. Nebude mít vše pro oddíl více negativních následků než pozitivních?

Pokud je sociálně vyloučená lokalita poblíž vaší klubovny, některé děti z oddílu z ní pocházejí nebo chodí do školy s dětmi z lokality a přinášejí do oddílu různé „historky“ apod., a vy chcete toto téma v oddíle otevřít, může být společná akce významným dílkem z celku aktivit, které v tomto s oddílem podniknete.

Organizátoři však musí vědět, do čeho jdou, znát prostředí a mít alespoň základní povědomí o sociálním vyloučení – určitou míru pochopení pro to, proč jsou lidé ze sociálně vyloučených lokalit takoví, jací jsou. To vše pomůže akci udělat v pohodě a bez traumatických následků (dětí i organizátorů).

Ihned poté můžete přejít k praktičtějším otázkám – jak dlouhou, časově i organizačně náročnou akci chcete uspořádat a pro jakou skupinu dětí.

Ptejte se po tom, jestli chcete udělat jedno denní nebo vícedenní akci. Pod pojmem vícedenní doporučujeme na začátek počítat maximálně s víkendovou akcí (i k té bude dobré přistoupit až později, až poté, kdy budete mít s danou skupinou dětí, jejich rodiči i organizací, která vám s programem pomáhá,

JAK DLOUHOU AKCI CHCEME DĚLAT?

- několik hodin (dopoledne, odpoledne)
- jednodenní
- vícedenní

JAKOU FORMU BUDE AKCE MÍT?

Může jít například o:

- herní odpoledne
- hra po městě
- vycházka, návštěva zajímavého místa ve městě či okolí
- společná výprava

bohatší zkušenost). Přípravě několikadenních příměstských táborů bychom se pro začátek (i v tomto textu) prozatím vyhnuli.

Na otázky o délce akce úzce navážou i otázky týkající se formy akce. V případě jednodenní akce může být vhodnou formou herní odpoledne nebo vycházka po městě. Pokud se rozhodnete pro vícedenní akci, může mít akce program podobný klasickým víkendovým výpravám oddílu, některé výše uvedené formy se v ní mohou prolínat.

Po otázkách o formě a délce akce se ptejte i na to, pro koho ji chcete dělat. Pokuste se určit si cílovou skupinu nejprve sami, poté si o ní budete nutně zjišťovat více informací a třeba si její podobu ještě drobně upravíte, ale pro první zamyšlení nad přípravou akce je vhodné si podobné otázky začít pokládat už teď. Jak staré budou děti, pro které budete akci připravovat? Budou převažovat předškoláci nebo školáci? Bude to mix obojího (budou to děti z té či oné čtvrti, ulice, které vidáte prohánět se po ulicích – jsou mezi nimi děti od předškoláků až po cca patnáctileté). Anebo se jako roveři zaměříte na 15–19leté, tedy svoje vrstevníky, které potkáváte u autobusové zastávky.

Ptejte se i po tom, jak „zkušené a zvyklé“ budou děti, pro které chcete akci připravit. Pod těmito slovy si představte, jakou zkušenost s podobnými programy a aktivitami už mají, jak často pro ně asi něco podobného někdo připravuje. Budou znát všechna pravidla a povely, které jsou pro nás tak zažitá a zřejmé (rozdělte se do skupin, nastupte si podle družinek, mlčíme, když vedoucí zvedne ruku, ...). Nebo pro ně bude většina z toho něčím novým a budete jim muset vždy všechno podrobně vysvětlit (možná se budou i trochu bát toho, o čem zatím nic nevědí, nebo si z toho dělat legraci).

PRO KOHO CHCEME AKCI DĚLAT?

- pro jak staré děti
- pro jak organizované děti

2.2 PŘIPRAVUJEME AKCI

Úvodní otázky máte za sebou, můžete tedy přistoupit k přípravám samotné akce. I ty můžou v první chvíli začínat hledáním ještě několika dalších odpovědí. Ty jsou už mnohem konkrétnější a techničtější než dotazování se po tom, jaký bude mít akce cíl a pro koho a proč ji chceme dělat.

Otázky, které si teď můžete začít klást, budou často podobné těm, které před vámi leží, když pořádáte jakoukoli jinou akci pro děti ze svého oddílu. Vzhledem k tomu, že se přeci jen chystáte dělat akci trochu netradiční, s dětmi, které moc neznáte, naskytne se přitom řada věcí, které je dobré zvážit a předem dobře promyslet.

Ptejte se na to, kde akce může proběhnout. Nabízí se pro ni řada možností – od místa, kde děti, pro které chceme akci dělat, žijí, přes vám dobře známá místa jako vaše klubovna nebo základna, kam rádi jezdíte, až po jiná, nám zatím moc neznámá místa. Každý z těchto typů místa má pro takovou akci své výhody i nevýhody. Pokusili jsme se je shrnout v následujícím rámečku:

KDE AKCE PROBĚHNE?

a) přímo ve vyloučené lokalitě, v místě, kde děti žijí, kde s nimi někdo pracuje

výhody: děti, pro které akci pořádáte, se mohou v místě cítit bezpečněji a jistěji, zvyšuje se šance, že jich na program dorazí větší množství, menší budou i obavy rodičů, kteří tak mohou mít své děti stále na očích, mohou mít zkušenost s podobnými programy organizace, která tu již působí

nevýhody: děti nedostanou příležitost dostat se z místa, kde většinou tráví velkou část svého volného času, někteří mohou „své hřiště“ využívat pro machrování, do programu se mohou plést i nechtění hosté – např. starší mladiství a akci znepříjemňovat

b) na naší základně, ve městě/místě, kde to my známe, kde působíme

výhody: půjde o místo, které dobře znáte, bude to jistě snazší pro organizaci, budete vždy dobře vědět, kam pro co sáhnout, co si kde vzít, nebudete se muset na tolik věcí předem ptát, předem si vše zjišťovat, pokud se klubovna či základna dětem zalíbí, může to vést k tomu, že začnou pravidelně chodit do oddílu

nevýhody: nezapomeňte na to, že čím bezpečnější a známější prostředí je to pro vás, tím méně známé je pro ostatní, děti se tedy v neznámém prostředí mohou cítit mnohem více nesměle, zakřiknutě, pokud je základna či klubovna vzdálená od místa, kde žijí, může být problém s dopravou a doprovody malých dětí, málokdy dorazí všichni, kteří se na akci přihlásili – počítejte s nižší účastí

c) na zcela novém místě mimo místo, kde děti žijí

výhody: dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí opět můžete umožnit poznání nových míst, cesta na takové místo může být spojená s cestou vlakem, pochodem podle mapy, tedy aktivitami, které většina z nich zatím zřejmě nezažila. Nemělo by ale jít o místo příliš vzdálené – dobrodružství se dá zažít i na louce za domem a bez utrácení za dopravu.

nevýhody: k takovému místu a takovému typu akce se opět dostanete spíše až po delší zkušenosti s akcemi pro tyto děti, až vy i organizace, která v místě s dětmi pracuje, získáte důvěru rodičů a jejich souhlas s tím, aby je pustili na vzdálenější místo, případně i s přespaním mimo domov

DĚTI Z DOBRÉ VODY NA VELIKONOČNÍ VÝPRAVĚ SKAUTŮ Z PLZNĚ

V dubnu 2012 pořádali skauti z plzeňského oddílu Vločka tradiční oddílovou velikonoční výpravu. Netradiční se tato výprava stala tím, že kromě 45 dětí ze skautského oddílu se celé pětidenní akce účastnilo i 6 dětí z rodin, které žijí v sociálně vyloučené lokalitě Dobrá Voda u Toužimi a s nimiž dlouhodobě přímo v lokalitě pracuje sdružení Český západ.

Děti z Dobré vody se zapojily do běžného programu výpravy. Ten byl navíc doplněný o některé části, které dětem přibližovaly specifika české i romské kultury. Výprava byla součástí projektu Klíče pro život, který plzeňské středisko připravilo, a ten mu pomohl hradit náklady spojené s účastí dětí z Dobré Vody a několika členů sdružení Český západ.

Nešlo o nahodilou a jednorázovou akci. Účast těchto dětí na skautské výpravě uzavřela čtyřletou spolupráci oddílu s dětmi v Dobré vodě. V letech 2008–2011 zde skauti každoročně pořádali Dětský den pro místní děti, kratší odpolední akci. Děti si při něm vyzkoušeli překážky na vysokých lanech, skákání na trampolině, batikování triček nebo výrobu šperků z FIMA. Děti z Dobré Vody se tedy se skauty již docela dobře znaly a i jejich rodiče získali během té doby potřebnou důvěru k tomu, aby je pustili se skauty (a pracovníky Českého západu) na několik dní mimo domov. Bez toho by uspořádání takové akce bylo nemožné. „Zároveň přiznáváme, že jsme si ve spolupráci s Českým západem děti pro účast na výpravě vybírali. Nejely úplně všechny a účast jsme nabídli těm, o kterých jsme byli přesvědčeni, že s nimi pět dnů mimo domov zvládneme bez problémů pracovat,“ říká vedoucí plzeňského střediska i tehdejší vedoucí oddílu Zdeněk Chval.

Místo, kde má akce probíhat (pokud ho dobře neznáte), je třeba předem dobře prověřit. Pro zdárný průběh akce je třeba, abyste předem znali mnoho věcí, abyste se během akce museli co nejméně zdržovat provozními záležitostmi a mohli jste řadu věcí řešit takřka automaticky a najisto.

CO JE TŘEBA ZJISTIT O MÍSTĚ, KDE BUDE AKCE PROBÍHAT?

- jaké je tam zázemí (jaké prostory můžete využívat, je tam místnost pro společné programy v případě špatného počasí, můžeme si půjčit sportovní vybavení, nářadí, projektor, flipchart, ... , kde jsou pojistky, jak s odpadem, koho v okolí můžeme rušit)
- jaké jsou tam hrací plochy (pro hry na hřišti, pro hry v lese, ...)
- pro vícedenní akci: jak vypadá bydlení (spí se v pokojích nebo všichni společně, jak se na spaní rozdělíme)
- jak je to s materiálem
- jak s vařením
- kdo vám předá základnu, bude k dispozici (po celou dobu, nebo na telefonu)
- jak se tam dostanete – pozor na dlouhé cesty pěšky, děti na to nejsou zvyklé

Tip: Pokud se chystáte akci uspořádat na vám dosud neznámém místě, je vhodné jet se na něj předem podívat a vše si prohlédnout přímo na místě, pokud je to ve vašich možnostech. Pokud pak budete akci připravovat i společně se členy svého oddílu, může být dobré pro ně nafotit nebo natočit na video, jak prostory vypadají, a poté jim vše ukázat.

2.3 SPOLUPRÁCE S MÍSTNÍ ORGANIZACÍ

Pozor a tři vykřičníky: Pokud se chystáte uspořádat společnou akci svého oddílu a dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, berte tento tip a krok jako takřka klíčový. **Pro úspěšnost a zdárný průběh celé akce je velmi vhodné (takřka nutné) přizvat ke spolupráci nějakou místní organizaci, která v daném místě již působí a s danými dětmi pracuje.**

Takřka v každém místě, kde žije větší počet sociálně znevýhodněných rodin, dnes bude existovat nějaká místní organizace nebo sociální pracovník města, kteří rodinám nabízejí různé sociální služby. Škála těchto služeb (i jejich kvalita) může být různě široká, přesto však půjde o důležité osoby, které se vyplatí předem kontaktovat a přizvat je ke spolupráci na celé akci. Je pro to celá řada důvodů.

PROČ JE DOBRÉ KONTAKTOVAT MÍSTNÍ ORGANIZACI NEBO SOCIÁLNÍ PRACOVNÍKY MĚSTA?

- tito lidé v místě působí dlouhodobě, pravidelně do rodin docházejí, znají aktuální situaci a aktuální problémy v místě
- dlouhodobě je také znají rodiny, které v místě žijí, mají k nim tedy důvěru a bude mnohem snazší získat důvěru i pro akci, kterou se chystáte pořádát
- pracovníci organizace také podrobně znají problematiku chudoby a sociálního vyloučení a mohou vám i členům vašeho oddílu představit to, jak se ji snaží řešit

Neváhejte proto a již během příprav akce takovou organizaci nebo sociální pracovníky, kteří v místě působí, kontaktujte. Jak je najdete? Můžete se například podívat na webovou stránku města, pod které daná lokalita spadá, tam vyhledat informace o příslušném odboru sociálních věcí, ten zpravidla zaměstnává sociální pracovníky města. Na webové stránce města často najdete i informace o dostupných sociálních službách ve městě. Zajímat by vás měly především organizace, které poskytují například tyto služby: **terénní programy, sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, azylový dům pro matky s dětmi, noclehárny** apod.

2.4 JAK SE PŘIPRAVIT NA PRÁCI S DĚTMI ZE SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉHO PROSTŘEDÍ?

V rámci příprav je také nezbytné zaměřit se na přípravu na práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí, pro které chcete společnou akci dělat. Na práci s těmito dětmi by se měli připravit vedoucí oddílu, ale i děti (obzvláště pokud se budou podílet na přípravě akce a na vedení některých částí programu). Investice vložená do této aktivity před samotnou akcí se vám během ní bohatě vrátí – můžete se tak předem dozvědět řadu informací, které budou důležité nejen pro přípravu samotného programu, ale i ty, které vám pomohou předejít některým nedorozuměním a neadekvátním požadavkům při práci se samotnými dětmi. Věnujte proto i této části dostatečnou pozornost.

Informace o problematice sociálního vyloučení i o práci s dětmi ze sociálním znevýhodněním můžete získat z řady zdrojů. Tím prvním je přímé setkání s někým, kdo v této oblasti dlouhodobě pracuje, na některé ze schůzek oddílu nebo na přípravné schůzce při přípravě akce. Tím odborníkem může být právě terénní sociální pracovník nebo pracovník neziskové organizace, která zajišťuje

sociální služby. Můžete se domluvit i na tom, že někteří členové oddílu se v rámci příprav zaměří právě na sběr informací o tématu a připraví si pro ostatní členy oddílu krátkou prezentaci. Jako vhodná forma pro uvedení do tématu se nabízí i promítání dokumentárního filmu na dané téma a následná diskuze k němu (můžete si vybrat například některý z filmů, které nabízí školám projekt společnosti Člověk v tísni Jeden svět na školách, nebo některý z filmů, které jsou ke stažení na webové stránce »doc-air.com«).

JAK SE MŮŽETE PŘIPRAVIT NA PRÁCI S DĚTI MI ZE SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉHO PROSTŘEDÍ

- setkání s odborníkem
- prezentace na schůzce
- dokumentární film + debata po něm

Informace o místě, kde žijí děti, pro které chcete společnou akci pořádat, můžete také najít na internetu nebo v různých výzkumech, které byly v místě provedeny pro potřeby města nebo místních organizací (vhodné jsou například informace z výzkumu ministerstva práce o sociálně vyloučených lokalitách – tzv. Gabalova mapa, dostupná na »esfcr.cz/mapa«, nebo tzv. situační analýzy zpracovávané pro Agenturu pro sociální začleňování, dostupné na »www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty«).

KDE VŠUDE MŮŽEME HLEDAT INFORMACE?

- příručky
- web
- výzkumy o vyloučených lokalitách, situační analýzy Agentury apod.

GEMINI: PŘÍPRAVA ÚČASTNÍKŮ NA TRADIČNÍ PŘEDAKCI

Skautský vůdcovský kurz Castor pořádaný vzdělávacím centrem Gemini využívá již patnáctým rokem pro budoucí skautské vedoucí specifickou formu programu. Je jí takzvaná Předakce, tedy několik dní před letní částí kurzu, ve kterých účastníci realizují dříve připravený program pro děti se specifickými potřebami (v prvních letech šlo několikrát o děti s mentálním postižením, v posledních letech jsou to převážně děti ze sociálně vyloučených lokalit). O této akci se účastníci dozvědí na jednom z předchozích víkendů kurzu. Od instruktorů dostanou zadání připravit třídní program pro děti, které bydlí v sociálně vyloučené lokalitě. Poté dostanou podrobnější informace o problematice sociálního vyloučení i o dětech, které v takových podmínkách žijí (přípravného víkendu se účastní odborníci na dané téma nebo lidé přímo z místa, kde bude akce probíhat). Příprava programu i celé akce poté probíhá plně v režii účastníků, kteří jsou pod dohledem instruktorského týmu.

Cílem akce je zprostředkovat účastníkům netradiční pedagogické zkušenosti při práci s neorganizovanou mládeží, převést vzdělávání účastníků kurzu (jak připravit akci) do praxe, posílit skupinovou dynamiku a v neposlední řadě jistě i rozšířit jejich obzory a zprostředkovat jim konkrétní zkušenost s problematikou sociálního vyloučení.

Pečlivou přípravou před samotnými účastníky prochází i tým instruktorů. Pokud jde o nové místo, kde se akce má konat, vydávají se na něj instruktoři předem, aby obhlédli terén, domluvili spolupráci s místní organizací. Natáčejí prostředí, kde se bude Předakce, dít na video a sbírají další potřebné informace pro účastníky. Ti se totiž na místo dostanou většinou až při samotné akci, všechny nutné informace tedy potřebují dostat od instruktorů (někdy mohou místo navštívit i sami). Předakce se takto v posledních letech několikrát konala v České Třebové, jednou v obci Neškarovice ležící nedaleko Kutné Hory, v minulosti například i v Ústí nad Labem v blízkosti Matiční ulice.

Na co je dobré myslet při práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí:

Při práci s dětmi se sociálně znevýhodněného prostředí je dobré myslet na několik zásad. Ty hlavní jsme shrnuli v následujících odrážkách:

- ▶ **jsou to normální děti jako každé jiné, snadno se nadchnou, snadno naštvou** – mají málo podobné cílené zábavy a programu, který by pro ně někdo připravoval, proto mohou být snáze nadchnutelní (stejně snadno vám ale řeknou, že je program nezaujal a že ho dělat nebudou)
- ▶ **představujte pravidla krátce, jasně a srozumitelně** – děti mohou mít někdy problém s porozuměním složitějším konstrukcím v češtině, nemusí totiž doma mluvit česky, stejně tak nepoužívejte přirovnání a dvojsmyslné výrazy (např.: Budete tam, než bys řekl švec.)
- ▶ **program by se měl rychle střídat** – raději do programu zařaďte několik kratších intenzivních her za sebou, méně náročných na pozornost a soustředěnost než jednu dlouhou se složitými pravidly a průběhem
- ▶ **můžete pracovat se symbolickým rámcem** – jen je důležité, aby ho všechny děti znaly a aby byl jednoduchý a rychle realizovatelný, propracovaná dlouhá scénka může děti brzy začít nudit
- ▶ podobně jako s mladšími dětmi – **mějte rozdělené role v týmu** – určete někoho, kdo vysvětluje pravidla, někoho jiného, kdo udržuje děti v klidu, strhává pozornost na toho, kdo vysvětluje; určete asistenty a pomocníky během hry

JAK VYPADÁ ŽIVOT DĚTÍ V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALITÁCH²

Život v sociálním vyloučení či sociálně vyloučené lokalitě se na dětech, které zde žijí, bezesporu projevuje a jejich život je na míle vzdálený naší ideální představě šťastného dětství. Děti jsou již od narození konfrontovány s chudobou, mnohdy až absolutní – rodina nemá co jíst, kde bydlet, nemůže si dovolit koupit dítěti to, co je v jiné rodině považováno za standardní. Dítě je potom svými vrstevníky označováno za „socku“, je vystaveno posměchu. Nedostatek finančních prostředků se projevuje nejen v základních potřebách, jako jsou kvalita potravy, oblečení, vybavení bytu, ale také ve formě trávení volného času dítěte – rodiče nemají peníze, aby dítěti ve větší míře kupovali hračky, školní pomůcky, platili nejrůznější kroužky a výlety.

Život v sociálním vyloučení přináší i ztíženou dostupnost potřebných institucí a služeb – např. lékař, školka, škola, poradny, úřady, kino, bazén, divadlo. Tato omezená dostupnost s sebou nese určitou izolaci a uzavřenost mezi lidmi, kteří jsou ve stejné situaci. Vývoj dítěte je nižší mírou

2) »<http://www.socialni-zaclenovani.cz/rodina-a-socialne-pravni-ochrana-ditete>«

podnětů ovlivněn, můžeme mluvit o podnětové deprivaci. U těchto dětí se setkáváme s nižší slovní zásobou, „nešikovností“ spojenou s málo rozvinutou jemnou motorikou, výraznou netrpělivostí, neklidem a nízkou schopností se soustředit, mnohdy může netrpělivost přecházet do projevů agrese.

Odlíšnosti najdeme i v rodinném uspořádání – většinou žije dítě ve větší skupině, která obývá malý prostor, a dítě tedy nemá vlastní soukromí, nemá svůj vlastní pokoj nebo svůj stůl. Nemá vlastní hračky, je zvyklé o ně bojovat se sourozenci či dalšími dětmi, a když už má něco „svého“, není ochotno se dělit.

Jedním z nejvýraznějších specifíků sociálního vyloučení je absence vzorů mimo toto prostředí způsobená velmi omezeným sociálním kontaktem s okolním světem. Děti se proto plně adaptují na podmínky sociálního vyloučení a přebírají vzorce chování od svých rodičů, sousedů a vrstevníků žijících v okolí, které jsou však odlišné od ostatní populace. Za úspěšného je považován člověk, který se o sebe dokáže postarat a má se dobře – a to i bez ohledu na legálnost získaných prostředků (může se jednat o nelegální práci, ale i krádeže, podvody apod.). V tomto světě není vzdělání výraznou hodnotou, rodiče mnohdy považují školu za zbytečnou. Zažívali sami zklamání nad tím, že oni (nebo jejich příbuzní) ani s dokončenou střední školou na trhu práce neuspěli, proto své děti k důslednému studiu nemotivují. V současné době už můžeme mluvit o generaci, která nikdy nezažila, že by někdo z rodiny pravidelně docházel do zaměstnání. Se vzděláváním dětí souvisí i problematika častého zařazování těchto dětí do praktických škol, neboť pedagogicko-psychologická diagnostika nedokáže zohlednit sociální znevýhodnění dítěte a to pak v testech dosahuje nízké úrovně. U dětí se také mnohem častěji setkáváme s poruchami učení a poruchami chování, což může být způsobeno i špatnými stravovacími návyky či užíváním alkoholu jejich matkami během těhotenství a kojení.

V sociálně vyloučených lokalitách se také setkáváme ve větší míře se sociálně patologickými jevy, se kterými jsou děti od útlého dětství konfrontovány. Děti mnohdy vyrůstají v kriminogenním prostředí, setkávají se s lidmi závislými na alkoholu či jiných drogách a celou řadu přestupků či drobných trestných činů považují za normu (např. krádež čokolády v obchodě).

Jak pracovat s předsudky a stereotypy

Je možné (a vlastně i dost pravděpodobné), že se u některých vedoucích nebo členů oddílu při zmínce o tom, že byste chtěli uspořádat právě takovou akci, nebo až během příprav objeví některé předsudečné a stereotypní názory týkající se dětí, pro které chcete akci chystat, nebo jejich rodičů. Přímé setkání s nimi i tato akce mohou být jedinečnou příležitostí, jak si některé své představy

a názory v tomto ohledu poupravit, zároveň se ale snadno může stát, že dojde k jejich posílení a prohloubení, pokud s tím nebudete dostatečně pracovat.

Několik nápadů, jak můžete během příprav i během samotné akce pracovat s tím, aby se mezi členy vašeho oddílu neobjevovaly nenávistné a stereotypní projevy, se můžete dočíst v článku **Jak pracovat s nenávistnými projevy v oddíle** (V. Zeman – Šík, Skauting 02/2012): »http://spv.skauting.cz/wp-content/uploads/2012/04/Skauting_Nenavistne-projevy_02-2012.pdf«.

2.5 JAKÝ PROGRAM MŮŽE MÍT SPOLEČNÁ AKCE ODDÍLU S DĚTMI ZE SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉHO PROSTŘEDÍ?

Nyní nastává v procesu příprav kruciólní okamžik. Víte již, pro koho a kde budete akci pořádát, nyní je před vámi jedna z nejdůležitějších otázek: jakým programem a jakými aktivitami společnou akci naplníte.

Zde se nachází největší prostor pro kreativitu a nápaditost vašeho přípravného týmu. Je dobré nedržet se při plánování při zemi a v první chvíli se pokusit nashromáždit co nejvíce nápadů a návrhů, včetně těch, které se vám v první chvíli mohou zdát nesmyslné. Ke třídění a hodnocení se dostanete až později. Můžete jistě využít i některé osvědčené aktivity, které jsou oblíbené i u vás v oddíle a které mají rádi členové vašeho oddílu – myslete však přitom na zásady pro vedení programů, které jsme uvedli v předchozí kapitole. Vaše oblíbené aktivity by měly tímto sítem projít. Myslete také na to, že jde o akci společnou, kterou neděláte jen pro sebe, aby byla příjemná jen pro vás (některé osvědčené hry přijímané s nadšením vašich dětí mohou být pro ostatní děti neznámé, složité, mohou v nich být v nevýhodě, ztratí brzy zájem je hrát).

V následujících rámečkách přinášíme souhrn některých programů, které se osvědčily při pořádání podobných akcí u oddílů či kurzů, které již tyto akce pořádaly (většinu z nich jste podrobněji poznali v doprovodných rámečkách).

VHODNÉ PROGRAMY PRO JEDNODENNÍ AKCE

- **herní odpoledne** – podobně jako při pořádání akcí pro veřejnost nebo výpravy s rodiči si účastníci několikahodinového programu mohou postupně vyzkoušet několik her, které

s oddílem rádi hrajete, od kratších a jednoduchých přes některé složitější, mohou být na jednotlivce i na skupiny, které mezi sebou mohou zápolit. Hry mohou být provázány společnou legendou, skupiny můžou dostat na začátku společný úkol, cíl.

- **sportovní aktivity** – vždy dobře funguje, do části programu jednodenní akce můžete zařadit různé sportovní aktivity od fotbalu, frisbee, přes chození po laně nebo slaňování, můžete připravit i různá stanoviště rozmístěná po areálu, na kterých se děti postupně budou moci zapojovat do různých disciplín (skok do dálky, skákání v pytli, ...)
- **dovednostní soutěž** – vhodnou formou programu je i dovednostní soutěž, ta může být zaměřená například na zpěv, jednotlivci, dvojice i početnější skupiny si mohou připravit pěvecké vystoupení, které bude hodnotit odborná porota, můžete zapojit i karaoke, reprodukovanou hudbu. Vystoupení nemusí být jen pěvecká, ale můžete uspořádat i soutěž na motivy pořadu Česko má talent, kde mohou být i vystoupení taneční, akrobatická a jiná.
- **divadlo, dramatická výchova** – vhodnou (ne však moc dlouhou) částí programu může být i příprava divadelní scény nebo krátkého divadelního vystoupení, tato forma programu je vždy dobrou možností ke spolupráci v rámci skupin, děti bude většinou bavit. (Pozor: nemusí však být atraktivní pro každého. Stejně jako neplatí rčení Co Čech, to muzikant, nemusí platit Co Rom, to muzikant nebo divadelník.)
- **zpěv, hudba** – část programu můžete věnovat i společnému zpěvu za doprovodu hudebních nástrojů (bubínky, chrastítka), zajímavé může být, když si obě skupiny představí svou oblíbenou píseň, pokusí se ji naučit, zahrát a zazpívat společně, případně si můžete vyprávět, o čem se třeba zpívá v písničce, která je zpívána v romštině
- **hra po městě** – rozsáhlejší a organizačně náročnější aktivitou pro jednodenní akci může být hra po městě, jejím přínosem může opět být to, že se děti ze sociálně znevýhodněného prostředí dostanou mimo místa, kde tráví většinu svého volného času. Při jejím plánování a organizování je však nutné zajistit to, aby v tomto případě s každou skupinou, která by se během hry po městě pohybovala samostatně, byli minimálně dva dospělí, ideálně aby jeden z nich byl z organizace, která s dětmi delší dobu v místě pracuje. Což může být organizačně dost náročné.
- **rukodělné aktivity** – určitě je vhodné zařadit do programu společné akce i různé rukodělné aktivity (např. výroba náramků z korálků, malování na hrnečky, výroba razítek, malování na obličej). Je třeba jen dbát na to, aby to byly celkem jednoduché aktivity, které budou docela rychlé hotové a nezaberou vám tolik času (vyřezávání totemu ani obtížnější výrobky z kůže bychom rozhodně nedoporučovali). I zde je třeba (stejně jako při práci s dětmi z vašeho oddílu) dbát na bezpečnost a na dostatek dospělých nebo šikovných členů oddílu schopných vysvětlit dětem postup práce a být jim při výrobě k ruce.

Pokud se rozhodnete uspořádat vícedenní akci (zřejmě po delší zkušenosti s danou skupinou), bude se její program spíše blížit programu vašich oddílových výprav, tentokrát ale vezmete tyto děti na takovou výpravu „s sebou“. Budete na to samozřejmě myslet i při její přípravě. Chceme tím říci, že v tomto případě patrně nepůjde o speciální program, ale o zapojení některých aktivit, které v oddíle na výpravách děláte. Proto tedy i program bude patrně sestavený podobně jako při běžné vícedenní akci (můžete v něm ale samozřejmě celkem dobře využít většinu z aktivit, které jsme zmínili v předchozí části pro jednodenní akce).

V některých případech (jako např. Předakce Gemini) můžete uspořádat i vícedenní akci složenou z několika denních programů, děti mohou chodit jíst a přespávat domů, pokud se akce bude konat v místě, kde žijí. Každý den pak může mít různé tematické i programové zaměření (např. jeden den sportovní, druhý den jako výlet po okolí s hrami a aktivitami po cestě, třetí den jako talentová soutěž). Program takové akce opět můžete poskládat z výše uvedených bloků.

VHODNÉ PROGRAMY PRO VÍCEDENNÍ AKCE

- putování krajinou, poznávání krajiny
- cesta podle mapy
- geocaching
- stavba stanů
- + většina z aktivit uvedených v předchozí části pro jednodenní akce

PROGRAMY NA PŘEDAKCI GEMINI

Programy, které se konají v rámci Předakce Gemini, zahrnují opravdu širokou škálu. Nejčastěji jde o různá stanoviště se sportovními aktivitami a disciplínami, oblíbená jsou i hudební vystoupení. Velký úspěch mělo využití karaoke v jednom z ročníků, kdy aktivity byly rámovány symbolickým rámcem cirkusu a pouťových atrakcí prováděných klauny. Vydařenou propagací budoucího programu byl i průvod v karnevalových maskách, který se se zpěvem a doprovodem kytary procházel přímo vyloučenou lokalitou a lákal na další atrakce. Úspěšné bylo i klouzání po mokřem igelitu, vodní bitva nebo malování na obličeji.

V některých případech se účastníci kurzu spojili s místními pro společnou práci v lokalitě a společně čistili potok, hřiště nebo jinou část lokality. Často se podařilo přizvat ke sledování některých částí programu i rodiče dětí. Ti zase v případě Předakce v Neškaredicích přizvali účastníky kurzu ke společnému večerním ohni.

2.6 JAK ZAJISTIT VYBAVENÍ PRO AKCI NEBO PRO DĚTI ZE SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉHO PROSTŘEDÍ?

Blížíte se k závěrečné části příprav – víte už, kde akce bude probíhat, pro koho bude i jaký bude mít program. Nyní je na čase připravit si podrobný seznam potřebného vybavení a zamyslet se nad tím, kde můžete získat to, které zatím nemáte. Potřebné vybavení můžete rozdělit do dvou skupin. První částí bude vybavení pro samotnou akci – pro řadu aktivit můžete využít vlastní oddílový materiál, některý materiál na hry však bude třeba dokoupit. Při pořádání akce s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí je třeba myslet na to, že jejich náklady na akci by neměly být téměř žádné nebo minimální. **I menší poplatek, který by měly za účast na akci dát, může hodně ohrozit jejich účast na akci** (není to tak, že by některé rodiny i minimální částku neměly – i když to může opravdu být neplánovaná položka, kterou by v rodinném rozpočtu musely vydat na úkor něčeho důležitějšího, jako je jídlo nebo ošacení –, ale i tak je rodinný rozpočet řady rodin velmi napnutý a pro takovou aktivitu, ze které nevidí na první pohled jasný užitek, se rozhodnou peníze nevydat). Příspěvek na akci, abyste ji nemuseli dotovat jen z vlastních zdrojů, ale můžete najít i jinde.

KDE JE MOŽNÉ ZÍSKAT PŘÍSPĚVEK NA AKCI?

Mezi možné zdroje, ze kterých můžete získat prostředky na akci, patří:

- **grantové fondy obcí, měst a krajských úřadů** – tyto instituce pravidelně vypisují dotační řízení na svých webových stránkách. Je nutné si hlídat termíny výzev. Žádosti se odevzdávají na předepsaných formulářích, řídí se pravidly, které úřady samostatně specifikují. Dotace se obvykle pohybují v řádu tisíců a žádat lze na konkrétní akci – zajištění, dopravu účastníků apod. Dotaci je nutné vyúčtovat a předložit závěrečnou zprávu (pro město může být podpora podobné akce dobrá příležitost k propagaci a vy odvedete práci za něj, mnohem levněji než by to stálo v případě komerční firmy nebo jiné organizace). V případě že byste chtěli žádat o prostředky z grantu, zjistěte si včas všechny náležitosti a potřebné termíny pro podání grantu i to, kdy budou vyhlášeny výsledky a co všechno můžete z grantu proplácet.
- **nadační fondy** – např. Oz Think Big, V pohybu
- **firemní sponzorování** – na sponzorování konkrétní akce můžete oslovit firmu ze svého okolí. Výhodou tohoto financování je menší administrativní náročnost.

Rozhodnete-li se pro vícedenní akci, budete se také muset zaměřit na zajištění vybavení. Musíte počítat s tím, že většina dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí zřejmě nebude mít téměř žádné vhodné vybavení potřebné pro

takovou akci (spacák, batoh, karimatku, turistickou obuv apod.). Na akci také pravděpodobně přijdou nevhodně oblečené (např. v zimě bez rukavic, v dešti bez pláštěnky apod.).

Opět se nabízí několik možností, jak takové vybavení pro děti získat. Je možné, že takové vybavení bude mít k dispozici organizace, která s dětmi v místě pracuje, třeba už podobný výlet s přespaním pro děti někdy připravovala a bude možné se na zapůjčení jejich vybavení domluvit. Můžete také před akcí dělat bazar nevyužívaného turistického vybavení v oddíle či středisku. Věříme, že v řadě rodin se najde dostatek starého nepoužívaného vybavení, které zůstává v komorách a na půdách a přitom by ještě mohlo někomu moc dobře posloužit. Třetí možností je zkusit kontaktovat některou firmu, která vyrábí turistické vybavení, je možné, že by vám byla ochotná nějaké vybavení pro takovou příležitost dodat ve formě sponzorského daru (je dobré jim obratem nabídnout možnost využití fotografie z akce nebo zmínění v místním článku nebo ve střediskovém časopise, což bude firmě sloužit jako dobrá reklama).

JAK ZÍSKAT VYBAVENÍ PRO DĚTI ZE SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉHO PROSTŘEDÍ?

- zjistit, jestli takové vybavení nemá k dispozici organizace, která s dětmi pracuje, půjčí ho
- udělat před akcí bazar nevyužívaného vybavení ve vašem oddíle, středisku
- požádat o podporu firmu, která vyrábí turistické vybavení, zda by něco nedodala (slibte jim fotografie, článek v místním zpravodaji apod.)

3. Rizika

Při pořádání podobné akce je velmi žádoucí se již během příprav zaměřit na možná rizika. Je to opět velmi podobné jako při pořádání jakékoli jiné akce pro oddíl. Část přípravy na možná rizika tak bude totožná s tím, co znáte z příprav jiných akcí (připravit se na variantu špatného počasí, mít hry a program do zásoby, kdyby něco časově nevyšlo, připravit se na to, že některý program nezabere a nebude se dětem líbit, mít v záloze alternativu pro případ, že selže technika, včetně automobilu, který má dopravit materiál nebo účastníky na místo, a mnoho dalších). Jde většinou o technické a programové záležitosti.

Vzhledem k tomu, že v případě této akce půjde o svým způsobem specifickou a netradiční akci, doporučujeme zaměřit se ještě na jednu možnou oblast rizik. Mohli bychom je nazvat jako rizika psychická. Nové prostředí, práce s dětmi, se kterými zatím nemají větší zkušenosti, ale i setkání dvou skupin, které na sebe mohou nahlížet s určitými obavami a nejistotami, může být pro účastníky akce – ale i pro členy pořadatelského týmu, tj. vašeho oddílu – i psychicky náročné, snadno může dojít k nedorozumění, k vyvolání nějaké konfliktní nebo sporné situace. Myslete tedy předem i na tato rizika. Zde uvádíme několik možností, jak je možné jim předejít nebo být dobře připraveni na jejich řešení.

JAK OŠETŘIT PSYCHICKÁ RIZIKA PŘI POŘÁDÁNÍ SPOLEČNÉ AKCE S DĚTMI ZE SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉHO PROSTŘEDÍ?

- **Vyhradte člověka z týmu pro potřebu sledování aktuální nálady účastníků** – jeden člověk (nebo i více) z přípravného týmu může být kromě jiných úkolů vyhrazený pro to, aby během akce sledoval aktuální naladění účastníků (i organizátorů), pozoroval, jak se právě cítí – jestli už jsou unavení, nervózní, jak rozumí vysvětlovaným pravidlům, jak reagují na různé programy apod. V případě, že se objeví nějaká riziková situace, měl by být připraven ji včas řešit.
- **Řešte rizikové situace včas** – pokud dojde k nepříjemné situaci (neshody mezi dětmi, mezi pořadateli nebo mezi pořadateli a dětmi), nepřecházejte je a buďte připraveni je řešit včas. Zvažte však vždy, kdy je vhodné řešit situaci rovnou před očima všech účastníků a kdy je lepší řešit ji stranou pouze s tím, koho se týkala (případně neshody v týmu řešte většinou jen stranou od účastníků v rámci týmu, večerních hodnotících porad apod.).
- **Myslete i na zajištění základních potřeb účastníků** – neklidu a psychické nepohodě účastníků i pořadatelů předejete tím, že budete dostatečně myslet i na zajištění základních potřeb účastníků. Ti by měli mít během programu vždy možnost se dostatečně najíst i napít, případně si odpočinout, pokud se akce koná během horkého letního dne nebo naopak v zimě. Na programy by účastníci i pořadatelé měli přicházet dostatečně vyspalí, abyste předešli možným nehodám způsobeným únavou a nesoustředěností.
- **Myslete i na to, aby program nebyl pro účastníky moc náročný** – a to jak fyzicky, tak potřebou dlouhého soustředění, faktických znalostí apod. Předejete tak tomu, že o program účastníci brzy ztratí zájem a celkově se cítí na akci v nepohodě a v diskomfortu.

SKAUTING PRO VŠECHNY: SPOLEČNÁ VÝPRAVA NA JAVORNICKO

V říjnu 2012 jsme s odborem Skauting pro všechny pomáhali oddílu skautů a skautek z Jeseníku pořádat společnou výpravu s dětmi ze sociálně znevýhodněných rodin, se kterými v místě pracovalo místní sdružení Ester. Původně mělo jít o rádcovský kurz, na který pojedou starší děti z obou skupin a budou se připravovat na práci s mladšími. Nakonec z toho sešlo a mělo jít o společnou výpravu oddílu s dětmi, se kterými pracuje Ester. Program se skládal z několika bloků, kromě sportovních aktivit (střílení z luku, chození po slackline, stolní tenis, střelba ze vzduchovky) v něm byly i bloky představující skauting a bloky o předsudcích a stereotypech.

Nezjistili jsme si dostatečně, jak staré děti od Ester na akci pojedou. Nakonec se jí účastnilo mnohem více mladších dětí, než jsme očekávali. Bylo mezi nimi dost dětí, které teprve nedávno začaly chodit do školy. Programy představující skauting a o předsudcích pro ně tedy často byly dost náročné a brzy je přestaly bavit. Poslední blok programů o předsudcích jsme proto operativně změnili a zařadili hru, při které děti uváděly informace o sobě (oblíbená barva, oblíbený film, oblíbené jídlo) a vzájemně je hádaly. Ten blok měl ze všech tří zdaleka největší úspěch.

4. Závěr

Jste téměř na konci této metodiky a tím pádem možná i příprav společné akce (nebo rozvažování o ní). Na závěr vám ještě doporučujeme:

- ▶ **Projít si vše podrobně ještě jednou** a přezkontrolovat si, zda je opravdu vše zajištěné, zda na sebe věci navazují, tak jak mají, zda máte zajištěný všechen materiál, jasně rozdělené úkoly apod.
- ▶ Doporučujeme i **vrátit se k původním cílům**, které jste si na začátku příprav akce určili. Když se teď podíváte na připravený program, myslíte si, že navržené cíle naplňuje? Nebo by bylo dobré ještě něco pozměnit či doplnit?
- ▶ Už dnes (před samotnou akcí) **myslete také na její vyhodnocení**, znamenání toho, co se povedlo a co se nepovedlo, i sdílení pocitů, jak se kdo v týmu během příprav i během samotné akce cítil, určitě si nechte akci zhodnotit od samotných účastníků (ať už jen ústně, nebo prostřednictvím nějaké propracovanější formy zpětné vazby – pozor, aby nebyla moc dlouhá a složitá!). Své postřehy k akci si zaznamenávejte už během

příprav i jejího průběhu. Budou se vám velmi dobře hodit pro příště, když budete pořádát jakoukoli jinou podobnou akci.

Pokud máte toto všechno za sebou, nezbyvá, než vám ještě jednou popřát, ať se vám společná akce, kterou jste se rozhodli uspořádat, vydaří a ať se podaří naplnit vše, co jste si od ní slibovali vy sami i její účastníci.

Jak jsme již zmiňovali, budeme velmi rádi, když se s námi o zkušenosti s pořádáním takové akce podělíte (napíšte nám email na spv@skaut.cz). Nebo využijte možnosti kdykoli se na náš odbor obrátit s prosbou o pomoc.

Tak ať se vám vše daří a díky za vaše rozhodnutí!

Poznámky

Společná dobrodružství

Vydáno za podpory MŠMT v rámci projektu Mimochoodem skautem

Odbor Skauting pro všechny, Junák – svaz skautů a skautek ČR.

Jména a prezdívky všech dětí užité v příručce v rámci ilustračních příběhů byly kvůli ochraně jejich soukromí změněny. Použité fotografie jsou pouze ilustrační.

Více informací najdete na »spv.skauting.cz«.

Můžete nás kontaktovat na spv@skaut.cz.

Autor Václav Zeman – Šík

Korektura Veronika Králová

Grafická úprava a sazba Marek Bárta

Foto na obálce Václav Zeman

Fotografie Václav Zeman, Zdeněk Chval, archiv vzdělávacího střediska Gemini

Vydal

Junák – svaz skautů a skautek ČR

Tiskové a distribuční centrum

Senovážné nám. 24, 110 00 Praha 1

jako svou 275. publikaci

Praha 2014

» www.skaut.cz/obchod «

Vydání první

Náklad 250 výtisků

ISBN 978-80-7501-070-4

Posláním Odboru Skauting pro všechny je podporovat vedoucí oddílů i oddíly samotné v udržení a zkvalitnění podmínek pro děti se specifickými potřebami v Junáku.

Nevíte si rady?

Poradna Skautingu pro všechny!

Každý vedoucí, který svou práci bere vážně, naráží v oddílové činnosti na různé překážky. Občas si s nimi poradí sám, občas ve spolupráci s oddílovou radou či střediskem. Někdy ale ani toto všechno nestačí. Proto je k dispozici Poradna Skauting pro všechny.

- ▶ Nevíte si rady, jak pracovat s dítětem se specifickými potřebami?
- ▶ Dostali jste se do situace, ve které potřebujete poradit?
- ▶ Máte jakoukoli jinou otázku týkající se tématu dětí se specifickými potřebami?

Své dotazy zasílejte na poradna@skaut.cz. K dispozici je vám také telefonní číslo, které najdete na webu. Vaše dotazy co nejdříve zodpoví přímo odborníci SpV či spolupracující experti mimo odbor. Zároveň nabízíme možnost čerpat informace a zkušenosti od oddílů, které již děti se specifickými potřebami ve svých řadách mají.

V rámci poradenství nabízíme skautským oddílům i další služby, jako například sociometrie nebo supervize. Zjistěte, o co jde, a ozvěte se nám!

Více na » spv.skauting.cz «

spv.skauting.cz

Společná dobrodružství

V České republice dnes žije **více než 100 000 lidí v podmínkách takzvaného sociálního vyloučení**. Téměř 40 000 z nich (tedy více než třetinu) přitom tvoří děti a dospívající. V místech, kde žijí, není dost možností k tomu, jak smysluplně trávit svůj volný čas. Často jim tak zbývají hry na ulici, bezcílné toulání, posedávání na veřejných místech za odsuzujícího pohledu kolemjdoucích. Pokud byste chtěli s vaším oddílem **ukázat těmto dětem, že je možné hrát si i jiným způsobem**, zjistit, že i s obyčejným balonem se dá zažít spousta skvělých chvil, nebo **umožnit jim alespoň na krátkou dobu dostat se z míst, kde tráví většinu života**, můžete uspořádat společnou akci vašeho oddílu s těmito dětmi.

**Skauting
pro všechny**

spv.skauting.cz

Posláním Odboru Skauting pro všechny je podporovat vedoucí oddílů i oddíly samotné v udržení a zkvalitnění podmínek pro děti se specifickými potřebami v Junáku.

Tiskové a distribuční centrum